

ΑΡΗΣ
ΦΙΟΡΕΤΟΣ

Ο ΜΙΣΟΣ
ΗΛΙΟΣ

ένα βιβλίο για έναν πατέρα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΣΜΑΣ

Φτερουγίσματα σε ακαμψία

Τη στιγμή που χτυπά το κινητό ο γιος βρίσκεται στο εξωτερικό, καθισμένος στο καφέ ενός πάρκου. Η ώρα είναι έξι το απόγευμα, τελευταία Κυριακή του Ιουνίου. Όταν τελειώνει το τηλεφώνημα, σηκώνεται όρθιος. Κόσμος βρίσκεται ξαπλωμένος στο γρασίδι. Κάποιοι άλλοι που κάνουν τζόκινγκ στα χαλικοστρωμένα μονοπάτια προσπαθούν να ελιχθούν ανάμεσα στους σκύλους και τα παιδικά καροτσάκια χωρίς να χάσουν τη φόρα τους. Οι πάπιες γλιστρούν αμέριμνες στη λίμνη, επιθεωρητές με βρεγμένες χωρίστρες και με τα χέρια πιασμένα στην πλάτη. Το σιντριβάνι τινάζει ριπές αφρού στον αέρα. Για μια φευγαλέα στιγμή σχηματίζεται μια φτερούγα, και αμέσως μετά το νερό διαλύεται, σαν από το χέρι ενός μάγου. Το μαγικό επαναλαμβάνεται με τέτοια καρτερική ακρίβεια, που ο γιος αναρωτιέται αν η στιγμή είναι αδιάλειπτη.

«Τώρα...» Η φωνή της μητέρας είναι λεπτή σαν κλωστή. «Τώρα τελείωσε».

Τηλεφωνική πληροφορία

Το τηλέφωνο ξαναχτυπά. Η εξάχρονη απαντά στην ερώτηση της θείας: «Ο παππούς πεθανίστηκε».

Φύλακας άγγελος

Δύο νύχτες και μία πτήση αργότερα, ο γιος μπαίνει στο παρεκκλήσι. Ο υπάλληλος του γραφείου κηδειών κλείνει την πόρτα πίσω του. Μόνος, σκέφτεται – αμέσως όμως η εντύπωσή του αλλάζει.

Το μεταλλικό φέρετρο έχει μεταφερθεί στο κέντρο. Κατά μήκος των τοίχων έχουν τοποθετηθεί καρέκλες. Στο προσκέφαλο τρεμοπαίζουν κεριά. Του είναι δύσκολο να προχωρήσει, κάνει ό,τι μπορεί για να μην αντικρίσει τον πατέρα. Και όμως, η προσοχή του είναι στραμμένη πάνω του. Ποιος να τον χτένισε; Υπάρχει άραγε κάποιο μέρος του κορμιού του που είναι ακόμη απαλό; Φοράει ακόμη την πιτζάμα του. Πάει να πει ότι δεν είχε αυτή την απώλεια των υγρών που επέρχεται μετά τη νέκρωση των μυών; Και οι αγώνες – γυρισμένοι σε ορθή γωνία, από τότε που είχε το ατύχημα, πριν από έναν χρόνο. Πώς χώρεσε μέσα στον ψυκτικό θάλαμο;

Όσο ο γιος προσπαθεί να προσαρμοστεί, η ώρα περνάει. Τόσα και τόσα πράγματα που υπάρχουν στον κόσμο, και είναι σαν να τα βλέπει για πρώτη φορά. Γαλήνη, σφυγμοί, παρκέ. Αεραγωγός, φέρετρο, σάβανα, θάνατος.

Ύστερα από λίγη ώρα βρίσκεται καθισμένος και προσπαθεί να ανασαίνει ήρεμα και ρυθμικά, κρύβοντας την επανάσταση στην καρδιά του. Τι σκέφτεται: Ένας πατέρας δεν είναι φύλακας άγγελος; Όμως, ο φύλακας άγγελος δεν είναι δυνατόν να σε εγκαταλείψει. Όπως, για παράδειγμα, και ο αρχάγγελος Μιχαήλ. Το όνομά του σημαίνει «Ποιος είναι (σαν) Θεός;». Όταν ήταν μικρός, ο γιος είχε μάθει ότι ο αρχάγγελος είχε βοηθήσει στη Δημιουργία. Μα δεν ήταν αυτονόητο, αυτή δεν είναι η δουλειά ενός πατέρα; Να είναι παρών τη στιγμή που γεννιέται ο κόσμος.

Και τώρα; Ο γιος αρχίζει να μετρά τα τούβλα στον τοίχο, μα τα παρατάει γρήγορα. Ύστερα προσπαθεί να προσδιορίσει το σημείο όπου αλλάζει το χρώμα της φλόγας στα κεριά και από κίτρινο γίνεται κόκκινο, σε λίγο όμως το παρατάει και αυτό. Ποιος είναι ο ορισμός του πατέρα; Μήπως «αυτός-που-προστατεύει»; Ή μήπως «αντίκρου-στον-ήλιο»; Και αν σταματήσει να προστατεύει, εξακολουθεί να είναι πατέρας;

Τα πράγματα που βλέπει ο γιος όταν βλέπει τον πατέρα του για τελευταία φορά

4 τοίχοι, χωρίς παράθυρα

2 πόρτες

Τούβλα, κόκκινα και αμέτρητα

10 φωτιστικά οροφής, στοιχισμένα σε δύο σειρές

3 ανεμιστήρες

1 αεραγωγός

Παρκέ, πέτρινα πλακάκια κατά μήκος του τοίχου
12 καρέκλες με ψάθινο κάθισμα
2 κηροπήγια, 6 κεριά (όλα αναμμένα)
1 σπιρτόκουτο μάρκας Solstickan
1 σειρά υμνολόγια και Καινές Διαθήκες
1 μεταλλικό φέρετρο
2; 3; σάβανα
Κεντημένο στα σάβανα, πάνω από το στέρνο: *Ιδιοκτησία
του γραφείου τελετών Άξελσον.*

Η Τοσοδούλα, convertible

Αυτά τα σπιρτόκουτα.

Όταν ανέθεσαν στον Άιναρ Νέρμαν το 1936 να σχεδιάσει την ετικέτα για το νέο προϊόν του ιδρύματος Solstickan, ο χρόνος πίεζε ασφυκτικά. Έφαξε λοιπόν να βρει κάτι ανάμεσα σε παλιά σκίτσα και ξετρύπωσε κάποιον που παρίστανε την Τοσοδούλα με έναν δαυλό στο χέρι. Για μοντέλο είχε πάρει τον ίδιο του τον γιο. Ο Νέρμαν έκανε τώρα το κορίτσι αγόρι, του πήρε τον δαυλό και ζωγράφησε στην πάνω αριστερή γωνία ένα πορτοκάλι. Από τότε, το παιδάκι βαδίζει ολομόναχο προς τον ήλιο, με κάτι ακτίνες που τον κάνουν να μοιάζει με γρανάξι. Φαίνεται ότι δε φοβάται τη φωτιά. Είναι ένας Ίκαρος-μωρό, με πορτοκαλί μπούκλες και τους γιακάδες του να ανεμίζουν. Με άδεια χέρια προχωρά προς τα εμπρός, βαδίζοντας προς τα πίσω.

Το πορτοκάλι: απαρχή και τέλος ταυτόχρονα.

Η εποχή του σπιρτόκουτου

Ο γιος δε θέλει να ξεχάσει τι βλέπει όταν βλέπει τον πατέρα του για τελευταία φορά. Ψάχνει όμως στις τσέπες του, για να βρει κάτι να γράψει, και δε βρίσκει τίποτα. Τελικά σκίζει το παραάρτημα από ένα υμνολόγιο. Τη λίστα με τα αντικείμενα την τελειώνει γρηγορότερα απ' ό,τι φανταζόταν. Τη στιγμή που διπλώνει το χαρτί, αναρωτιέται τι ώρα πρέπει να επιστρέψει στο γραφείο του ο υπάλληλος του γραφείου τελετών. Τον βλέπει έξω, στο πάρκινγκ, να στέκεται και να καπνίζει με κάποιο συνάδελφό του. Σε λίγο όμως μπορεί να θέλει να φύγουν. Θα τολμήσει άραγε να τον ενοχλήσει; Και αν περιμένουν κι άλλοι να δουν τους νεκρούς τους; Και άλλωστε, είναι καλοκαίρι στη Σουηδία. Δε βλέπει το σώμα η τόση ζέστη;

Ξαναβυθίζεται στην καρέκλα. Προπαντός, όχι δράματα. Εκεί είναι ο πατέρας του, και εδώ αυτός. Τόσες φορές έχουν βρεθεί μόνοι τους στο παρελθόν. Αυτή θα είναι η τελευταία. Κοιτάζει το ρολόι του και αποφασίζει να μείνει τόσα λεπτά ακόμη όσες είναι και οι μέρες του πένθους που έχει εμπρός του. Επειδή δεν ξέρει πώς αλλιώς να τον αποχαιρετήσει για πάντα; Επειδή οι μέρες είναι όσες και τα σπύρτα μέσα στο σπιρτόκουτο;

Σκόρπιες σκέψεις μεταξύ 3:03 και 3:43 μ.μ.

«Βρίσκεσαι εκεί, ξαπλωμένος, όπως και πριν από έναν χρόνο, όταν έπεσες από τη σκάλα του υπογείου. Ακίνητος, με τους αγκώνες ψηλά, σαν να ήταν από κλαριά». «Φυσικά και ήθελες να σηκωθείς όταν σε άφησαν για λίγο μόνο. Όμως, δεν ήξερες πού να βάλεις τα πόδια σου. Και έτσι, έπεσες». «Εβδομήντα κιλά άνθρωπος, τριάντα εκατοστά ύψος, ημιπληγία». «Ποτεξαναποτεξαναποτεξανά». «Συντελεσμένος μπαμπάς;» «Ξέρεις τι; Αυτό το παιδί με τα άδεια χέρια δε λέει να μου φύγει από το μυαλό». «Αν αποσυναρμολογήσεις τη λέξη “IKAROS”, τότε από τα γράμματα μπορείς να φτιάξεις καινούριες λέξεις. Όπως για παράδειγμα το όνομά μου, “ARIS”, + “KO”». «Ορίστε, έβγαλες τον γιο σου νοκ άουτ!» «Πώς μπορώ να σε προστατέψω;» «Είσαι ένα κουβάρι από άκαμπτα άκρα». «Είσαι ένας λαβύρινθος». «Πόσο θα ήθελα να σε αποσυναρμολογήσω και να σε ξαναφτιάξω από την αρχή. Μια πατροσκευή. Φτιαγμένη από όλα εκείνα από τα οποία είσαι φτιαγμένος, όταν δεν είσαι όπως είσαι τώρα εδώ». «Τόσα και τόσα κομμάτια σου ήταν φτιαγμένα από χαρά. Με τη χαρά είχες κατασκευάσει το εγώ σου. Όνειρα και υπερβολές ήταν επίσης αναπόσπαστα μέρη. Ιδέες επίσης. Τι να τα κάνω τώρα εγώ όλα αυτά;» «Να τα χρησιμοποιήσω για να σε ξαναφτιάξω;» «Να σε ξαναπάω με τις ιστορίες μου εκεί όπου είχες ξεκινήσει;» «Μιχάντο με σαράντα σπιρτόξυλα. Όταν τελειώσουν όλα τα ξυλάκια, τότε θα σταματήσεις να είσαι πια μπαμπάς. Μόνο το μέλλον θα έχει πια απομείνει». «Ένας

τόσο μεγαλοπρεπής άνθρωπος, με τέτοια γλύκα...»
«Ποιος είναι (όπως) εσύ;»

Άδεια δόμησης

Για να φτιάξεις μια πατροσκευή, χρειάζεσαι αγκώνες. Δε χρειάζεται όμως να προεξέχουν σαν φτερούγες ή σαν γάντζος. Δε χρειάζεται να έχουν ακαμψία. Δε χρειάζεται να είναι τόσο ροζιασμένοι, ώστε να τους μπερδεύεις με ξύλο. Δε χρειάζεται να είναι τόσο λιπόσαρκοι, ώστε να μην μπορεί κανείς να φανταστεί τις τόσες και τόσες φορές που ένα παιδί είχε κουρνιαώσει με το κεφάλι στο μπράτσο τους ή πίεζε το αυτί του στους μυς τους, ελπίζοντας να ανακαλύψει τα μυστικά της δύναμης που έκρυβαν μέσα τους. Αν όμως δε γίνεται αλλιώς και οι αγκώνες τελικά προεξέχουν προς τα έξω, έτσι άκαμπτοι και σκληροί, λιπόσαρκοι και ροζιασμένοι, τότε τουλάχιστον ας ανήκουν σε έναν πατέρα.

Με το χέρι στο πόμολο

Πριν βγει από την κόκκινη αίθουσα, ο γιος συλλογίζεται πως και ο πατέρας ήταν φτιαγμένος από μύθους. Όπως, ας πούμε, εκείνη η ιστορία με την έξαλλη *jajá** που τον

* Στο πρωτότυπο, η λέξη «γιαγιά» στα ελληνικά, με φωνητική απόδοσή της. Με τον ίδιο τρόπο θα δηλώνονται οι λέξεις σε όλες τις αντίστοιχες περιπτώσεις και στην ελληνική έκδοση. (Σ.τ.Ε.)

κρατούσε ψηλά, σαν τρόπαιο, μόλις λίγων ημερών βρέφος, για να τον πετάξει από το μπαλκόνι του πατρικού του σπιτιού στη νότια Ελλάδα, επειδή ήταν το έβδομο παιδί, δηλαδή περίσσευε πια, και παραλίγο να πεθάνει και τη μάνα του. Ή εκείνη με τον αγροτικό γιατρό που κατάφερε να εξευμενίσει τη γριά, και ο οποίος, πολλά χρόνια αργότερα, θα συνέβαλλε στον επαγγελματικό προσανατολισμό του πατέρα. Είναι κι εκείνη με την ίδια γυναίκα που με τον καιρό θα αγαπήσει το παιδί, σαν να ήταν το πολυτιμότερο κομμάτι του εαυτού της, και η άλλη με τον δάσκαλο που διακρίνει την ευφυΐα στο μυαλό του μικρού από την πρώτη στιγμή που τον αντικρίζει. Κι εκείνη με τον πορτοκαλεώνα που φιλοξενεί τους περιπάτους του νεαρού πατέρα με κάποιον ξάδελφο, και η άλλη με τη φιλία, δυνατή σαν ατσάλι. Είναι όμως και η βεβιασμένη φυγή από το χωριό και ένας τόσο δυνατός δεσμός που καταφέρνει να διατηρήσει την οικογένεια όλα εκείνα τα σκληρά χρόνια.

Ο πατέρας είναι φτιαγμένος από πολλά πράγματα που απασχολούν τον γιο. Αν θέλει να αφηγηθεί για να τον γυρίσει πίσω στην εποχή πριν από την απαρχή του κόσμου, τότε δεν μπορεί να αποφύγει τους μύθους. Ούτε και όλα εκείνα τα πράγματα που ο πατέρας προτιμούσε να τα κλείσει μέσα σ' ένα πέπλο σιωπής, φτιάχνοντας έτσι διαρκώς και από ένα κενό, το οποίο θα έπρεπε να πληρωθεί με εικασίες. Καθώς λοιπόν ο γιος αγγίζει το πόμολο, σκέφτεται ότι και αυτό είναι μέρος του εγχειρήματος. Και ότι γι' αυτό τον λόγο, γεγονότα και φαντασία θα του είναι απαραίτητα για να δημιουργήσει τον πατέρα για άλλη μία φορά. Και αμέσως μετά ανοίγει την πόρτα.

Πριν από το ατύχημα

Ο πατέρας κάθεται σε ένα σκαμνί στο μπάνιο. Η ράχη του είναι καμπουριασμένη, τα χέρια καλύπτουν τα όργανά του. Ο γιος περνάει το σφουγγάρι από τους ώμους και κατεβαίνει τη ραχοκοκαλιά – βλέπει ουλές και ελιές να εξαφανίζονται μέσα στον αφρό. Οι ωμοπλάτες φαντάζουν τόσο απροστάτευτες. Από τις μασχάλες προεξέχουν τρίχες. Ιριδίζουν σε μια γκριζα απόχρωση, εδώ κι εκεί άσπρη. Όταν του ξεπλένει την πλάτη, νιώθει το δέρμα τρυφερό. Σκέφτεται: Εύθραυστε μπαμπά. Και μετά: Τώρα είσαι ολοκαίνουριος.

Περαμακριστών

Τέσσερις και μισή το απόγευμα. Από το γραφείο στον πρώτο όροφο δεν ακούγεται παρά ο ήχος του ανεμιστήρα που τρίζει. Έξω λιακάδα, μέσα ησυχία. Ο γιος μισανοίγει την πόρτα και τραβάει τις κουρτίνες. Τα ρο-

λά είναι κατεβασμένα, τα παράθυρα ανοιχτά. «Κοιμάσαι;»

Ο πατέρας είναι μισοξαπλωμένος στο ντιβάνι, στα πόδια ριγμένο ένα σεντόνι και στην πλάτη εφτά μαξιλάρια. Τα γυαλιά του διαβάσματος έχουν γλιστρήσει χαμηλά, τα μάτια είναι κλειστά. Στο ένα χέρι κρατάει ακόμα το στυλό, στο άλλο δυο τρία φύλλα Α4. Άλλα λίγα βρίσκονται στα πόδια του. Μερικά τα έχει τσαλακώσει και τα έχει πετάξει στο πάτωμα – τετράγωνα σύννεφα που κρύβουν μέσα τους αποκηρυγμένες καταιγίδες. Στο κομοδίνο το υποχρεωτικό ποτήρι το νερό, παραδίπλα τα φάρμακα. Madopark, Stalevo, Furosemid, Digoxin, Exelon... Μικροσκοπικές θεότητες χωρίς πρόσωπο, σχεδόν χωρίς ιστορία. Μερικά χάπια είναι στρογγυλά, αλλά μακρόστενα και δίχρωμα. Η όψη τους σε μεταφέρει πίσω στην εποχή των διαστημικών ταξιδιών και της ποπ αρτ, τότε που υπήρχαν λύσεις για το καθετί.

Ο γιος κάθεται στην άκρη του κρεβατιού και ακουμπάει με το χέρι το σεντόνι. «Μπαμπά, κοιμάσαι;» Ο ρυθμός του ροχαλητού είναι ήρεμος, σχεδόν ευχαριστημένος, αν και οι μακρόσυρτες ανάσες έχουν κάτι το παραπενομένο. Τα βλέφαρα τρεμοπαίζουν. Ο γιος παίρνει τα χαρτιά που έχουν πέσει στα σεντόνια. Σε ένα χαρτί με την επικεφαλίδα Ίχνη, γράφει: Πατέρα / με δίδαξες. Οι δύο τελευταίες λέξεις έχουν διαγραφεί και στη θέση τους έχει μπει: είπες ότι πρέπει να μάθω. Σε μια άλλη σελίδα επαναλαμβάνεται τρεις φορές η ίδια φράση, μόνο με όλο και μικρότερα γράμματα και μεγαλύτερα διαστήματα ανάμεσά τους: Κι εγώ μάθαινα / Κι εγώ μάθαινα / Κι εγώ μάθαινα. Το χέρι είναι ακόμη σταθερό, η

γραφή φροντισμένη, παρά την ασθένεια. Σε κανένα σημείο δε διακρίνεις κάποιο τρέμουλο, και σχεδόν πουθενά αβεβαιότητα. Μέχρι και οι τόνοι πάνω από τους ελληνικούς χαρακτήρες είναι ακριβείς – λιγότερο ίχνη από πατημασιές πουλιών, όσο χτυπήματα της μπαγκέτας κατά τη διάρκεια μιας σονάτας.

Η ανακάλυψη προκαλεί απορία στον γιο. Έχει περάσει περισσότερο από μισό αιώνα από τότε που πέθανε ο παντοπώλης του χωριού, στα εβδομήντα δύο του. Εκείνη την εποχή, το μικρότερο παιδί του, ένας μέλλων πατέρας, σπούδαζε ιατρική στη Βιέννη. Αν είχε πάει στην κηδεία του, θα τον είχε συλλάβει η Ασφάλεια. Αντί λοιπόν για την Ελλάδα, πήγε στη Σουηδία, για να δουλέψει στις καλοκαιρινές διακοπές. Μπόρεσε να νοικιάσει ένα δωμάτιο στο σπίτι όπου ζούσε ο χήρος μιας γνωστής συγγραφέως. Ύστερα όμως από οχτώ μέρες λάντζας σε ένα εστιατόριο έφτυσε αίμα, τον έβαλαν σε ένα σανατόριο, και όταν βγήκε, έμεινε για πάντα σ' αυτή τη χώρα.

Χρειάστηκαν τριάντα χρόνια για να επιστρέψει στην πατρίδα του. Μια εποχή στην οποία άνθισε το σουηδικό κράτος πρόνοιας. Τη στιγμή που έφτανε περνούσαν τους σοβάδες, και όταν πια έφυγε, η ταπετσαρία είχε πια ξεφτίσει και το παρκέ ήταν γεμάτο ρωγμές.

Λίγα χρόνια μετά την έναρξη της καινούριας χιλιετίας, ο πατέρας κοιμάται στο εξοχικό που έχτισε λίγα χιλιόμετρα πιο έξω από το πατρικό του χωριό. Ο μεσημεριανός υπνάκος τον διέκοψε από τη δουλειά του: το πορτρέτο ενός άντρα που τον γνωρίζει μόνο από οικογενειακές ιστορίες. Και από τη φωτογραφία κάτω, στην κουζίνα. Εκεί όπου ο πάτερ φαμίλιας είναι καθισμένος

σε μια ξύλινη καρέκλα, φορώντας ένα ανοιχτόχρωμο παλτό και με το αριστερό πόδι σταυρωμένο πάνω από το δεξί γόνατο. Το μουστάκι είναι ψαρό αλλά περιποιημένο, στην τσέπη του γιλέκου χτυπάει ένα ρολόι πιασμένο σε καδένα. Βρισκόμαστε στη δεκαετία του πενήντα, και πρέπει να περάσει πολύς καιρός ακόμη μέχρι το έβδομο παιδί του να επιστρέψει από τη Σουηδία. Στα μαύρα του μάτια λάμπει κάτι φιλήσυχο αλλά και παιχνιδιάρικο ταυτόχρονα, σαν να διασκεδάζει με κάτι που γνωρίζει και δεν το λέει στους άλλους. Ο παππούς: μια αρσενική Σφίγγα με σακαρίνια.

Ο γιος συνεχίζει να διαβάζει, παρά τη θέλησή του: *Πατέρα / μου είπες να μάθω τη γλώσσα σου...* Η προτροπή τον ξενίζει. Άλλο ιδίωμα μιλούσε ο ηλικιωμένος, και άλλο αυτός στον οποίο απευθυνόταν; Και τότε πώς μπορούσε να τον καταλάβει ο νεότερος; Και αν δε μιλούσε διαφορετικό ιδίωμα, τότε τι έπρεπε να μάθει ο νεότερος; Δεν το μιλάει ήδη, τουλάχιστον τόσο καλά, ώστε να κατανοεί την ικεσία;

Πατέρα / μου είπες να μάθω τη γλώσσα σου... Ο πατέρας που δεν κατάφερε να αποχαιρετήσει τον πατέρα του επιστρατεύει κάθε δυνατή μέθοδο για να μάθουν τα δικά του παιδιά τη γλώσσα του. Η επιστροφή στην πατρίδα περνάει μέσα από φωνήεντα που είναι τόσο αρχαία όσο και οι θεοί, ή τουλάχιστον οι αμφορείς. Άλλες δυνατότητες δεν υπάρχουν. Τα διόδια που πρέπει να καταβληθούν στα σύνορα αποτελούνται από μία δήλωση στην οριστική ενεστώτα, πρώτο πρόσωπο ενικού: «Μιλώ ελληνικά».

Στην αρχή, οι μεγαλύτεροι γιοι οφείλουν να περνούν τα πρωινά του Σαββατοκύριακου πάνω από το ιδιόχειρο

λεξικό του πατέρα. Ύστερα ακολουθούν τα βιβλία που παρήγγειλε σε ένα βιβλιοπωλείο στην Αθήνα. Αλλά όλα εκείνα τα έντυπα περιέχουν πάρα πολύ επίσημο λόγο, οπότε παραμερίζονται αμέσως. Έτσι μιλάει μόνο το παπαδαριό και οι συνταγματαρχαίοι. Είναι το ύφος της εκκλησίας και του στρατοπέδου. Και επειδή τα αγόρια εκτιμούν την απειλή της φυλακής ως ένα είδος κρυφής διάκρισης, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι υπάρχουν τα καλά και τα κακά ελληνικά. Τα καλά τα μιλούν οι Έλληνες του εξωτερικού, είναι μοντέρνα και έχουν τόνους μόνο πάνω από τις συλλαβές που τονίζονται. Το ότι ο πατέρας δεν καταφέρνει να εξηγήσει τη διαφορά ανάμεσα στην αιτιατική και τη δοτική το θεωρούν ως απόδειξη για το ότι η γλώσσα εκσυγχρονίζεται διαρκώς από τους ανθρώπους της διασποράς. Τα κακά ελληνικά είναι φτιαγμένα από ένα συνονθύλευμα διακριτικών σημείων, περιπλέκουν το κλιτικό σύστημα και θυμίζουν περισσότερο κελί φυλακής. Και, αλυσοδεμένος, δεν μπορεί να κινηθεί κανείς όπως θέλει. Εξάλλου, το συγκεκριμένο ιδίωμα έχει μια μυρωδιά από λιβάνι και γράσο πιστολιού.

Τη δεκαετία του εβδομήντα, όταν τα σουηδικά πανεπιστήμια επέκτειναν το πεδίο των δραστηριοτήτων τους και άρχισαν να προσφέρουν βραδινά μαθήματα για τις συζύγους και τις φιλενάδες των γκασταρμπάιτερ, τα παιδιά ήταν καθηλωμένα πάνω από χαρτιά με ασκήσεις, ανιχνεύοντας τη διαφορά ανάμεσα στην αιτιατική ως αιτία και τη δοτική ως προσφορά. Μερικά χρόνια αργότερα εισάγεται και το υποχρεωτικό μάθημα μητρικής γλώσσας – άλλες τρεις διδακτικές ώρες την εβδομάδα, που θα μπορούσαν να τις διαθέσουν στην μπάλα. Το μάθημα γίνεται

από κάποιον οικογενειακό γνωστό που μιλά καθωσπρέπει σουηδικά, μασουλάει το μουστάκι του και τους εξηγεί με αμηχανία ότι δεν μπορεί να τους βάλει καλύτερο βαθμό από «καλώς», γιατί διαφορετικά η διεύθυνση του σχολείου θα τον κατηγορήσει για μεροληψία.

Οι περισσότερες προσπάθειες του γιου αποδεικνύονται μάταιες. Στα έξι του είναι υπερβολικά ξεροκέφαλος για να καθίσει και να μάθει όλο αυτό το λεξιλόγιο, στα δώδεκα απαντάει «ναι, ναι» χωρίς να ακούσει τι του λένε, στα δεκάξι του εφευρίσκει διαρκώς καινούριες δικαιολογίες («Έχω προπόνηση», «Αύριο γράφουμε διαγώνισμα», «Προτιμώ να διαβάσω Νερβάλ...»). Το ρεπερτόριο των δικαιολογιών μεγαλώνει με κάθε χρόνο που περνάει. Ακριβώς όπως και οι τύψεις του. Σαν τον κακό κληρονόμο, μαντεύει ότι τα ελληνικά δε θα αποδειχτούν απλώς εμπόδιο, αλλά και ήττα – η οριστική απόδειξη της ανικανότητάς του να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις. Εξάλλου, αναρωτιέται πώς θα μπορέσει ποτέ να αντεπεξέλθει στις υποχρεώσεις του, τη στιγμή που δεν πρόκειται να πάρει κάτι καλύτερο από ένα «καλώς». Δεν είναι λοιπόν λογικό ο δρόμος που οδηγεί στη μητρική γλώσσα να μοιάζει με μετάνοια;

Πατέρα / μου είπες να μάθω τη γλώσσα σου... Καθισμένος στην άκρη του κρεβατιού, ο γιος αναρωτιέται τι να σημαίνει αυτή η φράση, την ώρα που ο πατέρας εξακολουθεί να βρίσκεται στον κόσμο των ονείρων – έναν κόσμο χωρίς τελωνεία και πειθαρχία, όπου τα σημαδάκια με το κόκκινο μελάνι δε θα στέκονται προσοχή.